

www.eedri.pl

WORKING PAPERS
No 1/2008

Kazimierz Kubiak

Wpływ migracji sezonowej
na politykę gospodarczą Holandii

The Economic Effects of Seasonal
Migration on the Dutch Economy

ISSN: 1898-7117

Instytut Badań nad Przedsiębiorczością
i Rozwojem Ekonomicznym EEDRI przy SWSPiZ
www.eedri.pl

Redakcja i korekta techniczna: Renata Karolewska
Skład i łamanie tekstu: Renata Karolewska

© Copyright by: Społeczna Wyższa Szkoła
Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi

ISSN: 1898-7117

Wydawnictwo
Społecznej Wyższej Szkoły
Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi

90-011 Łódź, ul. Kilińskiego 109
tel/fax. (42) 676 25 29, 676 25 30, w. 39

e-mail: wydawnictwo@swspiz.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	4
1. Oceny i wypowiedzi na temat ekonomicznych skutków migracji.....	6
2. Podsumowanie.....	22
3.Załącznik nr.1: Wykorzystane w opracowaniu źródła wtórne.....	23
4. Załącznik nr.2: Pytania postawione respondentom.....	25
5. Literatura.....	27

Wstęp

Główną zachętą dla migracji zarobkowej jest zgłaszany popyt ze strony pracodawców, atrakcyjność rynku pracy oraz formalne i nieformalne sieci migracyjne, zachęcające do migracji. Migracja (w opinii Komisji Europejskiej) z krajów UE-10 łagodzi braki siły roboczej w niektórych sektorach oraz pozytywnie wpływa na stan finansów publicznych UE-15. Do pracy wyjeżdżają zasadniczo ludzie młodzi, w wieku 18-35 lat, bezdzietni, w 60% przypadków są to mężczyźni. Migracja jest zjawiskiem wieloaspektowym, wynikającym zarówno z przesłanek politycznych jak ekonomicznych, społecznych i rodzinnych. W Polsce w ostatnich latach przy podejmowaniu decyzji o migracji obserwuje się wzrost znaczenia czynników ekonomicznych. Tak więc dominują migracje zarobkowe, których celem jest poprawa własnej sytuacji materialnej i całej rodziny. Wysokość płac, perspektywy rozwojowe, a w przypadku ludzi młodych - głównie łatwość przemieszczania się oraz dostęp do informacji o zapotrzebowaniu gospodarek narodowych na określone usługi i zawody, sprzyjają podejmowaniu decyzji o migracji zarobkowej. Mamy do czynienia z migracją grup gotowych podejmować najprostsze prace jak i ludzi wykształconych, którzy migrację traktują jako warunek rozwoju swojej kariery i sukcesu zawodowego. Coraz więcej młodych ludzi podejmuje studia wyższe poza granicami kraju, licząc na szanse podjęcia pracy w kraju studiów. Jak do tej pory Polska była i jest krajem emigracji netto, to znaczy że więcej osób opuszcza Polskę niż do niej napływa. Niestety, brak wiarygodnych metod pomiaru migracji zarobkowej. Dlatego też w niniejszym opracowaniu posługiwać się będziemy danymi szacunkowymi, prezentowanymi przez różnego rodzaju instytucje oraz ekspertów, których poprosiliśmy o wywiad. Do prezentowanych danych należy odnosić się z właściwą w takich przypadkach rezerwą.

Aby pozyskać informacje o migracji zarobkowej Polaków do Królestwa Niderlandów, zwrócono się do osób reprezentujących różne środowiska i instytucje, z prośbą o udzielenie wywiadów na temat zawarty w tytule opracowania. W tym celu, odbyto szereg spotkań z niżej wymienionymi osobami. Obok odpowiedzi zawierających dane zgodne z publi-

kowanymi informacjami, rozmówcy podawali swoje szacunki i oceny sytuacji związanych z migracją Polaków do Królestwa Niderlandów. Ze względu na pozycję społeczno-zawodową udzielających wywiadu, treści ich wypowiedzi wzbogaciły wiedzę na temat przyczyn i skutków migracji zarobkowej dla gospodarki Królestwa Niderlandów i Polski. Po zapoznaniu się z pytaniami, odpowiedzi udzielili przedstawiciele instytucji publicznych, organizacji przedsiębiorców i pracodawców, urzędów pracy, stowarzyszeń naukowych oraz przedsiębiorcy. Respondenci/rozmówcy podkreślali trudności w pozyskaniu pełnych, wiarygodnych informacji. Trudność tę potęguje nieporównywalność danych, wynikająca ze stosowania niejednorodnych systemów ich gromadzenia w poszczególnych krajach.

Na brak harmonizacji i porównywalności danych zwróciła uwagę Komisja Europejska w opublikowanym „Sprawozdaniu z funkcjonowania ustaleń przejściowych określonych w Traktacie o przystąpieniu z 2003 roku”. Niniejsze opracowanie, zawierające informacje o najważniejszych konsekwencjach ekonomicznych przemieszczeń siły roboczej z Polski do Królestwa Niderlandów przygotowano w oparciu o opracowania, wywiady oraz oceny porównawcze odnoszące się do gospodarki polskiej i holenderskiej. Wykorzystano także dostępne badania opisujące charakterystykę polskich emigrantów. W literaturze fachowej, trwa spór co do korzyści i strat strony wysyłającej jak i przyjmującej migrantów. Zakłada się, że dominują korzyści, natomiast ich saldo pozostaje względnie ograniczone.

Obok korzyści migracji dla kraju wysyłającego, takich jak zmniejszenie bezrobocia i poprawa finansowania zewnętrznego dzięki transferom zarobków, Polska w większym stopniu niż inne kraje jest narażona na ryzyko pogorszenia struktury demograficznej starzejącego się społeczeństwa. Emigranci i migranci polscy ułatwiają realizację polityki prorodzinnej w krajach UE-15, odpowiadając na popyt zatrudnienia w sektorze opieki nad dziećmi i osobami starszymi oraz usługach medycznych a także wykonują prace, niechętnie podejmowane przez tubylców.

1. Oceny i wypowiedzi na temat ekonomicznych skutków migracji zarobkowej do Królestwa Niderlandów.

Migracje zarobkowe Polaków nie są zjawiskiem nowym. Przemieszczanie się siły roboczej w UE – 15 było i jest naturalnym zjawiskiem społecznym i gospodarczym. Najpopularniejszymi krajami docelowymi polskich migrantów w minionym okresie były Niemcy, Włochy i Wielka Brytania. Dla przykładu, w roku 2004 do Niemiec wyemigrowało 292,1 tys; do Włoch 70 tys. Zaś do Wielkiej Brytanii 48 tysięcy obywateli polskich. Mniej popularne były wyjazdy do Królestwa Niderlandów. Według opracowania „International Migration Outlook”, SOPEMI Edition 2006, OECD, Paris; do Niderlandów w celach zarobkowych w kolejnych latach przemieszczały się następujące grupy polskich migrantów. I tak:

rok 1998 - 5,9 tysiąca	rok 2002 - 6,9 tysiąca
rok 1999 - 5,6 tysiąca	rok 2003 - 7,4 tysiąca
rok 2000 - 5,9 tysiąca	rok 2004 - 11,00 tysięcy
rok 2001 - 6,3 tysiąca	

Najpopularniejszymi krajami docelowymi polskich migrantów w minionym okresie były Niemcy, Włochy i Wielka Brytania. Dla przykładu w roku 2004 do Niemiec wyemigrowało 292,1 tys; do Włoch 70 tys., zaś do Wielkiej Brytanii 48 tysięcy obywateli polskich. W opinii rozmówców którymi prowadzono wywiady, motywacje do podjęcia pracy poza granicami kraju ma aktualnie od 1,5 do 10 % krajowej siły roboczej.

Szacunki dotyczące wyjazdów Polaków do krajów UE, nie są jednoznaczne. Według Ministerstwa Pracy i Pomocy Społecznej w 2006 roku w celach zarobkowych z kraju wyjechało 660 tysięcy osób. Kościół Katolicki ocenia tę grupę na 1 milion, opiniotwórcze media szacują migrację na 2 do 4 milionów osób. Niezależni eksperci podają liczbę 1,2 miliona zaś organizacja pozarządowa European Action Service (ECAS) 1 120 tysięcy migrantów zarobkowych. Dane te opublikowało Biuro Analiz Sejmowych w październiku 2006 roku. Według ECAS migracja

zarobkowa osiągnęła wielkość 3% całej ludności Polski. Z tej liczby 535 tysięcy osób uzyskało zezwolenie na prace sezonowe w Niemczech, 264 tysiące w Wielkiej Brytanii, 100 tysięcy w Irlandii, 90 tysięcy we Francji, 72 tysiące we Włoszech. Wynika z tego, że 95 % liczby migrantów podjęło pracę w tych krajach, zaś 5 % migrantów w pozostałych krajach Unii. Jak widać, brak monitoringu zjawiska migracji powoduje rozbieżne szacunki dokonywane przez różne instytucje. Liczba polskich pracowników ulega ciągłym zmianom. Brakuje wiarygodnych danych, gdyż pracownicy podejmujący prace krótkoterminowe nie są rejestrowani w urzędowych bazach danych. Należy domniemywać, że w tej grupie są także osoby podejmujące prace sezonowe.

Według Głównego Urzędu Statystycznego w Holandii przebywało od 10 tysięcy w 2002 roku do ponad 55 tysięcy Polaków zarejestrowanych na pobyt powyżej 2 miesięcy w 2006 roku. (w 2004 roku 23 tysiące; w 2005 roku 43 tysiące). Zezwolenia na podjęcie pracy w Królestwie Niderlandów w 2004 roku uzyskało 20 439 Polaków, w 2005 roku 26 474 zaś w 2006 roku 55 229 obywateli polskich co stanowiło 93% wszystkich wydanych zezwoleń.

Wynika z tego, że liczba polskich pracowników podlega ciągłym zmianom. Brakuje wiarygodnych danych gdyż podejmujący pracę na okres krótszy, nie są rejestrowani w urzędowych bazach danych. Należy domniemywać, że w tej grupie znajdują się także osoby podejmujące prace sezonowe. Wraz z otwarciem z dniem 1 maja 2007 roku, rynku pracy Holandii dla ośmiu nowych państw, które przystąpiły w 2004 roku do UE, obserwować będziemy bardziej intensywne przepływy pracowników.

Według respondentów poza granicami Polski przebywa od 2% do 4% polskiej siły roboczej. Osoby z którymi prowadzono wywiady, zastrzegli, że są to ich subiektywne oceny szacunkowe.

Wyjazdy pracowników do prac sezonowych i czasowych negatywnie wpływają na konkurencyjność polskich przedsiębiorstw i całej gospodarki. Wpływa także na spadek Produktu Krajowego Brutto. Brak jest dokładnych wyliczeń, ale szacuje się, że straty w PKB rosną i wynoszą one aktualnie od 1 do 3% całego PKB. Zwiększają się one wraz z brakami siły roboczej na rynku pracy. Korzyści związane z migracją zarobkową obserwowane w latach 1990 – 2004 (likwidacja bezrobocia, napływ środków finansowych) ulegają systematycznemu zmniejszaniu się wraz z odpływem wykształconej kadry pracowników. Spadek potencjalnego PKB niweluje

impulsy rozwojowe związane z realizacją Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO) na lata 2007 – 2013. Eksperti brytyjscy, dokonali ekonometrycznej kwantyfikacji wpływu na potencjalny PKB emigracji siły roboczej z Polski do krajów UE. Narodowy Instytut Badań Ekonomiczno-Społecznych (NIESR) z Londynu przyjął założenie, w latach 2006-2010 1 milion Polaków opuści swój kraj i wyemigruje do Niemiec, Wielkiej Brytanii i pozostałych krajów UE. Do symulacji wykorzystano model gospodarki światowej N i GEM, z którego wynika, że po 10 latach poziom rocznego potencjalnego PKB Wielkiej Brytanii, dzięki migracji Polaków będzie o 1,1 % wyższy niż w warunkach jej niewystąpienia. W Niemczech poziom potencjalnego PKB podniesie się o 0,5 %. Skumulowany przyrost potencjalnego PKB w przedziale 20-lecia 2006 – 2025 wyniesie dla Wielkiej Brytanii – 16% PKB, dla Niemiec 9 % PKB z 2005 roku. Polska jako kraj pochodzenia migrantów zanotowałaby spadek podaży siły roboczej oraz spadek poziomu potencjalnego PKB, który ustali się na poziomie o 3,5% niższym niż w sytuacji niewystąpienia migracji. Skumulowany spadek potencjalnego PKB w horyzoncie 2006 – 2025 wyniesie około 45% PKB z 2005 roku. Straty migracyjne zniwelowałyby efekty wzrostowe, jakich oczekuje się w związku z realizacją NSRO.” / Wyliczenia cytowane w ślad za raportem Ministerstwa Gospodarki z kwietnia 2007 roku / W opinii zaproszonych przez Instytut EEDRI ekspertów, obecnie ponoszone straty z tytułu migracji Polaków wahają się od 0,5 do 1% PKB.

Według Organizacji Narodów Zjednoczonych migranci stanowią 3% populacji światowej (175 milionów osób). Osoby rozważające możliwość wyjazdów za granicę, a także osoby podejmujące decyzje o powrocie do kraju biorą pod uwagę stan gospodarki, perspektywy rozwoju kraju, jakość życia jak i poczucie bezpieczeństwa. Literatura fachowa tłumaczy ruchy migracyjne kumulacją czynników sprzyjających w postaci modelu „push and pull”. Czynniki „wypychające” współistnieją z czynnikami zachęcającymi do powrotu. Przewaga zjawisk pozytywnych redukuje skalę migracji, podczas gdy negatywna ocena sytuacji zachęca do migracji.

W opracowaniu Banku Światowego z 2006b roku, „Migration and Remittances. Easter Europe and Soviet Union” eksperci Banku przywołują następujące czynniki.

motywy	czynniki wypychające	czynniki ciągnące
Ekonomiczne i demograficzne	<ul style="list-style-type: none"> • ubóstwo • bezrobocie • wysoki przyrost naturalny • brak podstawowej opieki medycznej • braki w systemie edukacji 	<ul style="list-style-type: none"> • perspektywy wyższych zarobków • perspektywy poprawy życia • rozwój osobisty lub zawodowy
Polityczne	<ul style="list-style-type: none"> • konflikty, przemoc • korupcja • łamanie praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • poczucie bezpieczeństwa • wolność polityczna
Społeczne i kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> • dyskryminacja wynikająca ze względów etnicznych i religijnych 	<ul style="list-style-type: none"> • łączenie rodzin • migracja do kraju przodków • brak zjawiska dyskryminacji

Źródło; Bank Światowy: *Migration and Remittances. Easter Europe and the former Soviet*

Wyniki Badań Banku Światowego w 2006 roku, wskazały na korelację zmian w ruchach migracyjnych z poprawą tzw. wskaźnika „jakości życia” (Country Policy and Institutional Assessment – CPIA). Według Instytutu Spraw Publicznych głównym motywem podejmowania pracy za granicą jest konkretna oferta zatrudnienia ze strony pracodawcy w kraju przyjmującym (66% przypadków). Rzadziej są to względy rodzinne np. zamążpójście /ożenek (23, 5%) lub chęć podjęcia studiów lub prowadzenia pracy badawczej (1,5%).

Główne motywy migracji Polaków do Holandii:

- poprawa warunków życia tzw. przyzwoite życie
- pozyskanie środków na własne mieszkanie lub budowę domu
- pozyskanie środków na spłatę zaciągniętych kredytów

- pozyskanie środków na kształcenie dzieci
- zdobycie kapitału na uruchomienie własnego biznesu
- możliwość zarobkowania i dalszego kształcenia się
- poprawa standardu życia
- zdobycie kapitału na założenie własnej firmy
- brak pracy zgodnej z kwalifikacjami
- niskie wynagrodzenie
- lepsze warunki pracy w Holandii
- lepsze warunki do prowadzenia własnej działalności gospodarczej
- ukryte podatki i paropodatki
-

Pan J.G. jako główne motywy migracji wymienił brak przygotowania zawodowego oraz likwidację przedsiębiorstw tzw. tradycyjnych przemysłów o niskim stopniu innowacyjności. Słabo rozbudowane szkolnictwo zawodowe utrudnia nabywanie nowych umiejętności. Według jego oceny, na migrację decydują się najczęściej osoby, którym grozi trwałe bezrobocie i które poszukują swojego miejsca w nowych warunkach. Pani R. van de L. (obywatelstwo polskie i holenderskie – przedsiębiorca w Polsce) jako motywy migracji do Holandii wymienia: poszanowanie podwładnych, szacunek dla przedsiębiorców, którzy nie są traktowani jak potencjalni przestępcy, możliwość dogodnego rozliczania się z fiskusem, godne życie za godziwą zapłatę, ciekawa i bogata kultura Niderlandów. Skala wyjazdów Polaków budzi niepokój władz centralnych, samorządów lokalnych oraz przedsiębiorców. Jakkolwiek stopa bezrobocia uległa zmniejszeniu, to nadal migracja jest stosunkowo duża i zauważalna głównie w odniesieniu do Niemiec, Irlandii i Wielkiej Brytanii. Wydaje się, że wzrost mobilności międzynarodowej Polaków, szczególnie osób z wyższym wykształceniem, jest zjawiskiem nie odbiegającym od tendencji występujących w skali światowej. Powody dla których polscy pracownicy wyjeżdżają za granicę wynikają z trudnej sytuacji na krajowym rynku pracy, niskiego poziomu płac oraz warunków życia, które są wynikiem zaszłości ustrojowych oraz transformacji gospodarczej, jaką przeszła gospodarka Polski.

Respondenci nie podzielili opinii holenderskiego instytutu badawczego, o większej migracji Polaków aniżeli Węgrów, Słowaków i Czechów. Ocenili to jako zjawisko pozorne wynikające z większej liczebności miesz-

kańców Polski. Każdy procent migrantów polskich jest w tej sytuacji szybciej zauważany.

Królestwo Niderlandów jest coraz częściej wybieranym krajem ze względu na powszechną opinię, że Holendrzy to solidni i uczciwi pracodawcy, łączy nas bliskość kulturowa i geograficzna, Holandia ma jasne procedury zatrudniania, występuje większe poczucie odpowiedzialności za pracownika, podejmowane są działania włączające pracowników w życie grupy. Holendrzy są „uporządkowani” i solidni, a takich lubią Polacy. Są z natury narodem egalitarnym, nie wywyższają się w przeciwieństwie do Anglików, Włochów czy Niemców, a w pierwszych kontaktach nie są zrozumiali. Ich powszechna znajomość języka angielskiego ułatwia kontakty z pracodawcami i mieszkańcami. Jak się wydaje, Królestwo Niderlandów ze względu na bliskość geograficzną, spadek wartości funta szterlinga oraz otwarcie rynku pracy będzie jednym z częściej odwiedzanych krajów UE. Zainteresowanie migrantów dotyczy także Niemiec, Włoch, Wielkiej Brytanii, Irlandii i Hiszpanii. Różnice w skali zainteresowań według respondentów wynikają z uregulowań prawa pracy, wysokości zarobków, wysokości podatków, warunkami bezpieczeństwa i higieny pracy, kosztami utrzymania, skutecznością egzekucji praw pracowniczych, atmosferą wokół migrantów oraz wielkością i zorganizowaniem polskiej diaspory. Polacy należą do najbardziej „ruchliwych” narodów Europy. Pierwsza fala migracji rozpoczęła się po 1981 roku. Była to w większości przypadków emigracja polityczna. Od 1990 roku nastąpiły dalsze ułatwienia w uzyskaniu paszportów i od tego czasu mamy do czynienia z emigracją ekonomiczną. Od 2004 roku czyli od chwili wstąpienia Polski do Unii Europejskiej nastąpił gwałtowny wzrost migracji zarobkowej, która rozwija się wraz z liberalizacją rynków pracy krajów członkowskich Unii. W Królestwie Niderlandów, pierwsze zauważalne grupy migrantów pojawiły się w 1990 roku, podejmując prace zarobkowe w rolnictwie i ogrodnictwie. Respondenci zgodnie orzekli, iż migracja zarobkowa Polaków trwa od 15-17 lat. Migracja zarobkowa Polaków ma charakter dynamiczny i wielopostaciowy, co uniemożliwia zbudowanie spójnej charakterystyki polskiego migranta. Sytuację utrudnia fakt istnienia zmiennych czynników związanych z sytuacją społeczno-gospodarczą krajów przyjmujących. Podobnie traktuje sprawę Komisja Europejska uznając, że dane z poszczególnych krajów są nieporównywalne, co uniemożliwia nakreślenia dokładne-

go obrazu pracowników migrujących z krajów tzw. UE -10 (wstąpiły do UE w 2004 r.). „Komunikat Komisji Do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Społeczno-Ekonomicznego i Komitetu Regionów” informujący o stanie funkcjonowania ustaleń przejściowych w okresie od 1 maja 2004 do 30 kwietnia 2006 stwierdza, że imigranci z tych krajów są lepiej wykształceni niż ludność krajów „starej” Unii. Równie ważną informacją jest stwierdzenie, że nie wypierają oni rdzennej siły roboczej lecz uzupełniają luki występujące na tamtejszym rynku. W Królestwie Niderlandów Polacy pracują głównie jako ogrodnicy, robotnicy rolni, rzeźnicy i żeglarze śródlądowi.

Raport Ministerstwa Gospodarki z kwietnia 2006 roku przedstawia charakterystykę migranta polskiego przypisując mu następujące cechy:

- jest to osoba młoda, najczęściej mężczyzna (wiek 18 do 37 lat)
- pochodzi z regionów mniej zurbanizowanych o dużych różnicach w poziomie dochodów
- równie chętnie migruje do dużych miast jak i regionów peryferyjnych krajów przyjmujących
- jest podatny na sieci migracyjne, związki kulturowe i historyczne
- bezdzietny
- stosunkowo dobrze wykształcony, poddany ryzyku brain drain i brain waste
- wykonuje prace niewymagające wysokich kwalifikacji kucharz, kelner, robotnik budowlany, ogrodnik, pomoc domowa, opiekun do dziecka lub osoby starszej
- wykonuje prace wymagające specjalizacji np. chirurg, anestezjolog, dentysta, informatyk, masażysta
- transferuje część swoich zarobków do kraju

Nasi respondenci uzupełniają wizerunek polskiego migranta o następujące cechy:

- wywodzi się z różnych grup społeczno-zawodowych
- mieści się w przedziale wieku od 18 do 40 lat
- często jest to student/studentka
- najczęściej ma nieuregulowane życie rodzinne

- poszukuje swojego miejsca w życiu zawodowym
- marzy o karierze zawodowej lub naukowej

Na pytanie o udział procentowy osób bezrobotnych, samozatrudnionych i przedsiębiorców wyjeżdżających do prac sezonowych w Holandii jest trudno do określenia gdyż nie prowadzone były szersze badania, które dałyby jednoznaczną odpowiedź. Z całą pewnością można powiedzieć, że jest to grupa, w której są zarówno bezrobotni jak i czynni zawodowo. Z pewnością są w tej grupie także byli właściciele małych firm, którym się nie powiodło, bądź też podejmują pracę, aby pozyskać środki finansowe na zasilenie kapitału firmy. Duża grupa to migranci, którzy ze względów losowych (choroba w rodzinie, kłopoty finansowe, brak środków na kształcenie dziecka itd.) podejmują sezonowe prace zarobkowe. Respondenci prezentowali bardzo rozbieżne stanowiska co do oceny stanu zatrudnieniamigrantówprzedwyjazdemzPolski. Różnicewocenie dotyczyły wyjeżdżających bezrobotnych, zatrudnionychnastale, samozatrudniających się jak i pozostałej grupy migrantów. I tak oceniano, że w grupie migrantów:

- bezrobotni stanowią od 20% do 70 %
- zatrudnieni na stałe od 15% do 50 %
- samozatrudnieni od 5% do 30 %; pozostali do 10 % (studenci, zatrudniani dorywczo do prac w gospodarstwach domowych itp.)

Centrum Badań Opinii Społecznej sugeruje, że skłonność do migracji zarobkowej uzależniona jest od wieku i sytuacji zawodowej potencjalnego migranta. Z badań prowadzonych w 2006 roku wynika, że w grupie osób poniżej 24 roku życia, wolę wyjazdu deklaruje 32% badanych. Wolę wyjazdu deklaruje co trzeci uczeń i student (31%). W przedziale wiekowym 25 – 34 rok życia deklarację wyjazdu składa 18% badanych zaś w grupie 35 – 44 lata 11%. Wśród osób, które przekroczyły 45 rok życia wyjazdem zainteresowane są nieliczne osoby.

Ważnym czynnikiem zewnętrznym mającym wpływ na decyzję o migracji sezonowej jest brak zmian w statusie bezrobotnego na polskim rynku pracy. Osoba taka jest zarejestrowana jako bezrobotna, a jednocześnie pozostaje poza siłą roboczą, pozostająca do dyspozycji polskiej gospodarki. O wiele gorsza jest sytuacja osoby, która mając pracę decyduje się na wyjazd i opuszcza swoje stanowisko pracy. Tego typu sytuacja zwiększa ryzyko utraty zatrudnienia w Polsce i ogranicza szanse na zatrudnienie po

powrocie do kraju, co może doprowadzić do stałej marginalizacji społecznej.

Przy podejmowaniu decyzji o migracji zarobkowej bardzo duże znaczenie mają powiązania sieciowe, które wytwarzają swoistą modę na wyjazdy do określonych państw i miast. Przykładem takiej sieci powiązań pomiędzy niektórymi miastami są Siemiatycze i Bruksela. Sieć ta wykorzystywała przyzwolenie społeczne na nielegalne zatrudnianie Polaków. Oficjalne dane statystyczne były w wyraźnej sprzeczności z faktycznym zatrudnieniem polskich pracowników. Bardzo sprzyja migracji dogodna sieć połączeń komunikacyjnych oraz wykorzystanie Internetu jako źródła informacji o zapotrzebowaniu na pracowników. Wraz z podejmowaniem stałej pracy przez dotychczasowych migrantów następuje zjawisko „przyciągania” członków rodziny i bliskich znajomych i udzielania pomocy w uzyskiwaniu pracy w różnych formach. Powstają sieci kulturowe (Irlandia) przejawiające się na przykład w wydawaniu prasy polskojęzycznej oraz programów radiowych. Organizowanie imprez kulturalnych sprzyja integracji Polonii oraz wzmacnia więzi z krajem. Powstają nowe firmy produkcyjne, usługowe i handlowe sprowadzające znane produkty z Polski, tworząc namiastkę atmosfery kraju ojczystego. Według danych publikowanych przez Ministerstwo Pracy i Pomocy Społecznej w 2004 roku w Królestwie Niderlandów Polacy otworzyli 1200 firm jednoosobowych, a w 2005 roku 2600 firm. Niderlandzka Izba Handlowa, która prowadzi rejestr firm w 2006 roku informowała o otwarciu około 4000 jednoosobowych, prowadzonych przez Polaków. Sezonową migrację Polaków potęgują polityczne właśnie, brak konsekwencji w działaniach zmierzających do tworzenia nowych dobrze płatnych miejsc pracy. Działania polskich władz przedstawiające migrację jako niepatriotyczny przejaw egoizmu i pogoń za dobrami materialnymi wywołały nieufność migrantów i niechęć powrotu do kraju. Jak dotąd brakuje precyzyjnych pomiarów uwarunkowań zewnętrznych wpływających na wielkość migracji. Według Banku Światowego w 2004 roku transfery zarobków migrantów do rodzin w Polsce sięgnęły 2% Produktu Krajowego Brutto. Odpowiadało to mniej więcej 4 procentom wartości polskiego eksportu dóbr i usług w 2003 roku. W 1995 roku w sposób nieformalny wpłynęło do kraju 724 miliony dolarów, - w 2000 roku 1 miliard 7 tysięcy milionów dolarów
- w 2002 roku 1 miliard 989 tysięcy dolarów

- w 2003 roku 2 miliardy 700 tysięcy dolarów (wg. World Bank: Migration and Remittances Eastern Europe and the Soviet Union, June 2007.)
Oszacowanie kwot przekazywanych przez emigrantów do kraju tzw. remittances jest niezwykle trudne, gdyż część zarobionych pieniędzy przekazywana jest w sposób nieformalny w postaci gotówki z pominięciem instytucji bankowych. Zdarzają się przypadki przekazywania rodzinie zarobionej gotówki w postaci dóbr materialnych. Utrudnia to pomiar ich wpływu na gospodarkę polską. Eksperci szacują, że 50% wartości zarobków dokonywane jest kanałami nieformalnymi. Transfery zarobków migrantów (remittances) definiowane są za MFW jako suma wynagrodzenia pracowników, przekazów zarobków robotników oraz innych bieżących transferów z innych sektorów. Wpływ transferów na gospodarkę krajów pochodzenia migrantów zależy zarówno od ich skali, przeznaczenia, a także efektywności ich wykorzystania. Z tym wiąże się naturalna trudność w szacowaniu ich oddziaływania na gospodarkę gdyż obok bezpośredniego efektu związanego z inwestowaniem i konsumowaniem tych środków, występują również efekty pośrednie na różnych poziomach gospodarki krajowej. Uznaje się, iż najskuteczniejszą metodą oddziaływania na wysokość przekazywanych przez migrantów środków jest poprawa klimatu dla przedsiębiorczości w kraju jego pochodzenia (co de facto będzie jednocześnie czynnikiem redukującym strumień migracyjny). Całkowity efekt transferów pieniężnych polskich emigrantów do kraju jest trudno mierzalny. Dziś większa część transferów przeznaczana jest na inwestycje (m.in. w edukację). Odmienny jest również charakter wyjazdów zarobkowych z Polski. W latach 90. cechowała je minimalizacja kosztów uzyskania dochodu za granicą (wspólne wynajmowanie mieszkań o niskim standardzie, zaopatrywanie w potrzebne dobra, w tym żywność w kraju, eliminowanie form spędzania czasu, które wymagałyby nakładów finansowych). Obecnie również dla części wyjeżdżających priorytetem pozostają zarobki (które w znacznej mierze przekazywane są do kraju), ale część emigrantów pracuje za granicą m.in. łączy z nauką oraz korzysta z dostępnych form spędzania wolnego czasu (z którymi wiąże się ponoszenie wydatków zagranicą). Nie należy oczekiwać radykalnej zmiany w zakresie jednostkowych transferów migrantów do kraju. Ich wysokość jest nadal korzystna w porównaniu do środków uzyskiwanych w kra-

ju, stanowiąc dodatkowy (lub wyłączny) „zastrzyk pieniędzy”, pozwalający na poprawę sytuacji finansowej rodziny. Kwoty remittances (poza jednostkowymi przypadkami) nie są tak wysokie, aby można je inwestować w przedsięwzięcia produkcyjne. Przekazy z zagranicy wpływają w sposób znaczący na poprawę sytuacji materialnej osób pozostających w kraju i to zarówno jeśli chodzi o pojedyncze gospodarstwo domowe, jak i rozwój regionu (wyższy komfort mieszkań, wyposażenie w urządzenia gospodarstwa domowego). Wysyłający pieniądze do kraju, przeznaczają je na bieżące wydatki rodziny, pokrycie kosztów utrzymania po powrocie do kraju lub z myślą o kosztowniejszych zakupach w przyszłości. Różnice w strukturze przeznaczenia zarobków uzyskanych za granicą, w zależności od statusu migranta, są niewielkie.

Jak do tej pory transfery te przeznaczane były głównie na bieżące potrzeby, a także na remont mieszkania czy domu, zakup sprzętu, spłatę pożyczek, zakup samochodu lub mieszkania. Wśród innych deklarowanych wydatków znalazły się opłaty związane z edukacją własną lub dzieci. Nieznaczny odsetek ankietowanych zgłaszał wykorzystanie pieniędzy na inwestycje. W opinii osób z którymi przeprowadzono wywiady, transfery lokowane są w modernizację mieszkań, edukację migrantów i ich rodzin, atrakcyjny urlop, żywność i wydatki bieżące. Podobnie jak eksperci różnych instytucji, rozmówcy z którymi przeprowadzono wywiad uznali, że migranci przeznaczają na inwestycje – około 4% (wg. Ministerstwa Gospodarki – 6%). Do Polski trafia około 30 % środków pieniężnych zarobionych w Holandii. Ankietowani nie potrafili natomiast podać kwot w wartościach bezwzględnych przyjmując, że jest to kwota 35 - 45 milionów euro. W 2005 roku banki komercyjne skupiły 6 305 milionów EUR, zaś w pierwszym półroczu 2006 roku 3 533 miliona EUR, co daje wyobrażenie o skali transferów pieniężnych do Polski.

Skup walut obcych, w tym pochodzących od Polaków pracujących za granicą realizowany jest przez banki komercyjne. Skup dziesięciokrotnie przewyższa sprzedaż. Tabela prezentuje kształtowanie się salda skupu i sprzedaży walut, wyrażone - ze względu na znaczące zmiany kursu dolara do euro - w każdej z tych walut.

Saldo skupu i sprzedaży walut

Lata	2000	2001	2002	2003	2004	2005	(I-VI) 2006
mln USD	3.933	4.863	4.571	7.385	7.048	7.103	3.904
mln EUR	4.256	5.430	4.834	6.528	5.666	5.709	3.174

Źródło: DAP MG

W I półroczu 2006 r. saldo osiągnęło 3174 mln EUR wobec 2148 mln EUR w I półroczu 2005 r. i 5709 mln EUR w całym 2005 r. Wzrost skupu można wiązać ze wzrostem przekazów zarobków.

W strukturze walutowej skupu dominuje euro nad dolarem przy wysokiej dynamice skupu funta brytyjskiego. O ile w 2004 r. skupiono dolary o wartości 1898 mln EUR, 3573 mln EUR i funty brytyjskie o wartości 401 mln EUR, to w 2005 r. było to odpowiednio 1613 mln EUR, 3470 mln EUR i 761 mln EUR, a w I półroczu 2006 r. - 873 mln EUR 1878 mln EUR i 541 mln EUR. Skup walut osiągał w 2004 r. wartość 6221 mln EUR, w 2005 r. - 6305 mln EUR i w I półroczu 2006 r. - 3533 mln EUR. Inaczej ujmując, w euro i w funtach łącznie realizowano około 2/3 skupu (w 2004 r. 64% skupu, w 2005 r. - 67% skupu i w I półroczu 2006 r. - 68% skupu). Przekazy zarobków tworzą około połowy salda transferów prywatnych w bilansie płatniczym Polski. Transfery zarobków w ciągu 5 lat mierzone w dolarach, podwoiły się. Zbliżona dynamika charakteryzuje transfery zarobków per capita. W tej kategorii Polska posiada wyraźną przewagę nad Słowacją, Czechami i Węgrami. Wyższy lub znacznie wyższy poziom transferów zarobków per capita osiągają natomiast kraje Południa UE, przede wszystkim Portugalia (286 USD), która wyprzedza Polskę również w/g kryterium relacji transferów zarobków do PKB. Hiszpania z wartością absolutną transferów rzędu 8 mld USD w 2005 r. uzyskuje wpływy porównywalne z wysokością transferów do pozostałych 6 rozpatrywanych krajów łącznie. W Hiszpanii, podobnie jak w Polsce, wystąpił dynamiczny wzrost transferów. Źródła literaturowe oraz szacunki ekspertów informują, że po akcesji Polski do UE w państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego legalną pracę

czasową i sezonową podejmuje każdego roku 800 – 900 tysięcy obywateli polskich. Trend ten będzie się utrzymywał przez najbliższe 5 lat. Ze zrozumiałych względów brakuje danych obrazujących prace w szarej strefie. Dość dokładnie wiadomo o pracy Polaków w Wielkiej Brytanii i Irlandii. Oba te kraje mają mocno rozbudowane systemy monitorujące ale nie rejestrują powrotów i krótkich przyjazdów sezonowych. Wiele wiadomo o migracji do Niemiec, Norwegii, Holandii, Islandii i Danii. Najmniej wiadomo o migrantach polskich w Grecji, Hiszpanii, Portugalii i Włoszech. Szacuje się, że w Irlandii w roku 2006 pracowało 100 – 120 tysięcy Polaków co nie oznacza, że przebywali oni stale w Irlandii. W 2006 roku w Wielkiej Brytanii w zależności od pory roku przebywało około 150 tysięcy polskich obywateli. Szacuje się, że poza rejestrem WRS (Workers Registration Scheme) przebywało 45- 50 tysięcy sezonowych migrantów pracujących w szarej strefie. Na podstawie umów bilateralnych w Niemczech pracuje 63 tysiące Polaków. Rokrocznie przebywa na terenie Niemiec około 250 tysięcy. Legalnie na stałe mieszka 374 tysiące (Węgrów 50 tysięcy, 32 tysiące Czechów, 23 tysiące Słowaków, 18 tysięcy Litwinów 9 tysięcy obywateli Łotwy)

W Norwegii pracowało w 2006 roku 13 600 pracowników pochodzenia polskiego. Polacy stanowią najliczniejszą grupę pracowników z krajów UE - około 65% . Druga grupa to Litwini – 20% i Łotysze 6%. Hiszpania to kraj, w którym w 2006 roku pracę podjęło 30 tysięcy migrantów z Polski. Największą grupę stanowią obywatele Rumunii – 192 tysiące, Ukrainy – 50 tysięcy Bułgarii - 36 tysięcy, Litwy – 11 tysięcy. Status rezydenta w 2005 roku miało 34 tysiące Polaków. W Królestwie Niderlandów w 2006 roku pracowało prawdopodobnie około 30 tysięcy Polaków, co eksperci uznają za liczbę relatywnie wysoką. Ze statystyk wynika, że prawie 90% zatrudnionych cudzoziemców z krajów UE, to Polacy Włochy wydały Polakom ponad 50 tysięcy zezwoleń na pracę. Szacuje się, że legalnie na terenie Włoch przebywa od 72 do 80 tysięcy Polaków, 7 tysięcy obywateli Słowacji, 5 tysięcy obywateli Czech, 4,8 tysiąca obywateli Węgier, 4,2 tysiąca obywateli Słowenii. Najliczniejsza grupa to Marokańczycy – 235 tysięcy. Czechy zatrudniają 12 tysięcy migrantów z Polski, W Danii na koniec grudnia 2006 roku zatrudnionych było 4,5 tysiąca obywateli polskich. Licz-

ba oferowanych w Danii miejsc pracy sugeruje dalszy wzrost zatrudnienia Polaków, którzy stanowią 40% zatrudnionych pracowników z krajów UE. We Francji w 2006 roku pracowało około 10 tysięcy Polaków. Polacy znajdują się na 17 miejscu, co stanowi 1% zatrudnionych cudzoziemców. Finlandia daje zatrudnienie od 3,4 tysiąca do 10 tysięcy (w miesiącach letnich) pracowników z Polski. Równie chętnie, Finlandia zatrudnia obywateli Estonii (60% zatrudnionych) i Łotwy.

Doświadczenia krajów, które stały się wcześniej członkami EWG, a później UE wskazują, że impuls migracyjny spada po 5 -10 latach od chwili akcesji. W ocenie opinii publicznej, ekspertów i danych źródłowych wskazują, że odsetek Polaków zainteresowanych zatrudnieniem za granicą spada. Wzrasta zainteresowanie pracą legalną, dobrze zorganizowaną, dającą szansę na wykorzystanie wiedzy i umiejętności oraz odbywającą się w godziwych warunkach. W ocenie respondentów wyjazdy Polaków będą miały charakter sezonowy z tendencją do wydłużania się czasu pobytu. Badania i opinie ekspertów są zbieżne do oceny deklarowanego czasu pobytu migrantów za granicą. Przyjmuje się, że trwać on będzie od 6 miesięcy do dwóch lat (Centrum Badania Opinii Publicznej; „Praca Polaków w krajach Unii Europejskiej”, listopad 2006).

Duży odsetek deklarujących wyjazd chciałoby mieszkać w Polsce i dojeżdżać do pracy za granicą (około 11%). Są to wyraźne sygnały, mówiące o tym, że wraz z poprawą sytuacji ekonomicznej Polski zainteresowanie migracją zarobkową będzie spadać. W dłuższej perspektywie imigracja do Polski zacznie przeważać nad emigracją i migracją zarobkową.

Ekspertcy uważają, że wyjazdom z Polski będą przeciwdziałać: korzystne trendy gospodarcze, proces konwergencji/wyrównania płac z krajami UE, dalsze reformy dotyczące różnych dziedzin życia w tym rozwój wolności gospodarczej, modernizacja gospodarki oraz realizacja programów operacyjnych przewidzianych w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia 2007 – 2013. Przewiduje się, że migranci w 60 – 70 % będą powracać do tego samego kraju zatrudnienia, jeżeli nie nastąpi pogorszenie warunków pracy i płacy. Przemieszczanie się dotyczyć będzie niewielkiej grupy pracowników sezonowych. Należy spodziewać się, że Holandia w najbliższym czasie będzie częściej odwiedzana przez migrantów zarobkowych.

W ocenie respondentów naturalnym zjawiskiem będą powro-

ty do tego samego miejsca pracy. Tłumaczone jest to znajomością środowiska, nawiązanymi przyjaźniami ułatwiającymi kontakty z miejscową ludnością. Przewiduje się, że liczba pracowników z Polski w ciągu najbliższych 5 lat zacznie maleć ze względu na polepszające się warunki życia w Polsce oraz braki kadrowe w polskich przedsiębiorstwach. Poza tym Polacy, będą preferować pracę stałą, a nie sezonową

Przyjmuje się, że średni dochód netto pracownika szeregowego w Polsce wynosi 2300 – 2400 złotych. Wielkość tę potwierdzają wyliczenia w oparciu o źródła literaturowe i dane statystyczne działów gospodarki. W wyniku wymiany poglądów naszych rozmówców ustalono, że płaca za granicą musi osiągać poziom od 2,5 do 3 razy wyższy aniżeli na podobnym stanowisku pracy Polsce. Tylko w nielicznych przypadkach oferowania niższej płacy (osoba bez szans na zatrudnienie w Polsce, osoba bardzo młoda lub tzw. singel) pracodawca holenderski może liczyć na zatrudnienie pracownika z Polski. Biorąc pod uwagę koszty utrzymania oraz wzrastające potrzeby „wyższego rzędu” oferowanie płacy poniżej wskazanego poziomu skazane jest na niepowodzenie.

Rząd Polski oraz samorządy lokalne podejmują próby zatrzymania migracji zarobkowej. Rządowy program „Powrót” koordynowany przez Ministerstwo Pracy, skierowany jest szczególnie do młodych emigrantów. Badania MIPS wykazały, że 60 % Polaków pracujących za granicą nie wie co robić ze sobą, 20% zdecydowanie chce wracać. Tylko 20% rozważa możliwość pozostania poza granicami kraju. Program „Powrót” przewiduje szczególną opiekę i system zachęt kierowanych do Polaków posiadających dzieci, naukę języka polskiego w szkołach poza granicami kraju, specjalną linię kontaktową z emigrantami i migrantami poprzez Internet. Wzrasta zakres opieki społecznej dla osób czasowo pozostających bez pracy. Dla pracodawców przewidziane są specjalne preferencje w postaci ulg podatkowych za tworzenie miejsc pracy. W I półroczu 2007 r. powstało 392,5 tysiąca nowych miejsc pracy. Władze samorządowe Wrocławia (stolica regionu dolnośląskiego) zachęcają młodych Polaków do powrotu do kraju, osiedlania się we Wrocławiu i podejmowanie studiów na uczelniach wrocławskich. Wrocław funduje stypendia dla studentów nauk ścisłych i technicznych już w pierwszym roku studiów. Podobne inicjatywy są coraz częściej podejmowane w różnych regionach Polski. Uruchamiane jest szkolnictwo zawodowe np. szkoła innowacyjnych technik, uruchomiona

przez Urząd Marszałkowski w Łodzi. Coraz powszechniejsza staje się świadomość strat jakie przynosi migracja dla gospodarki regionów i kraju. Raport KPMG „Migracja pracowników - szansa czy zagrożenie „(edycja 2008) informuje, że 45 % przedsiębiorstw traci część przychodów z powodu braku pracowników. W przedsiębiorstwach rozbudowywane są działy personalne, zajmujące się pozyskiwaniem pracowników i ich rozwojem zawodowym. Systematycznie wzrasta poziom płac. Z powodu braku rąk do pracy, koszty produkcji wzrastają od 30% do 45 % . Na przykład przemysł Śląska traci od 8 do 12 % przychodów. 1% straty w przychodach to 3,8 miliarda złotych (Ministerstwo Gospodarki, luty 2007). W prowadzone ułatwienia w podejmowaniu pracy w Polsce przez obywateli Ukrainy, Rosji i Białorusi, nie są w stanie zrekompenzować strat ponoszonych przez polskie przedsiębiorstwa. Wiele firm rezygnuje z przystąpienia do atrakcyjnych przetargów, traci klientów i konkurencyjność rynkową. Emigracja i migracja poważnie rzutuje na rozkład więzów rodzinnych, zaczyna wpływać negatywnie na procesy demograficzne. Gospodarka nie odzyskuje nakładów poniesionych na edukację zawodową i szkolnictwo wyższe.

Podsumowanie

Skutki migracji mogą być oceniane pod kątem pozytywów i negatywów. Można przyjąć, że:

1. prawo do swobodnego przemieszczania się i podejmowania pracy w dowolnym kraju członkowskim UE należy do kanonu swobód obywateli Unii Europejskiej
2. nasilenie zjawiska migracji przynosi różne skutki dla kraju rodzinnego i przyjmującego migranta
3. praca migrantów przyczynia się do uzupełnienia luk kadrowych w kraju przyjmującym
4. transfery pieniężne migrantów mają pozytywny wpływ na gospodarkę kraju pochodzenia migranta
5. efektem ubocznym remittances może być aprecjacja waluty krajowej lub przesunięcie w czasie jej osłabienie (w efekcie pogorszenie warunków eksportu, spadek produkcji i zatrudnienia)
6. może wystąpić zjawisko tzw. moral – hazard oznacza to, że rodziny migrantów pozostające w kraju osłabiają swoją aktywność zawodową i zarobkową licząc na dochody z zagranicy
7. w kraju pochodzenia migranta może nastąpić spadek tempa wzrostu PKB
8. w Polsce może dojść do niekorzystnych zmian w strukturze demograficznej
9. Królestwo Niderlandów staje się coraz bardziej atrakcyjnym miejscem pracy dla Polaków ze względu na uporządkowane procedury zatrudniania i płac, kulturę organizacyjną przedsiębiorstw oraz bliskość kulturową i geograficzną Niderlandów
10. należy rozważyć możliwość podjęcia wspólnej realizacji projektów badawczych, zmierzających do rozpoznania migracji zarobkowej do Królestwa Niderlandów, w celu zapobiegania ewentualnym negatywnym i ubocznym skutkom tego zjawiska dla obu gospodarek narodowych i problemów społeczno– gospodarczych

Załącznik nr 1

Wykorzystane źródła wtórne dotyczące migracji zarobkowej obywateli Polski do Królestwa Niderlandów.

We właściwej ocenie skali i dynamiki migracji zarobkowych Polaków występują trudności, gdyż aktualna statystyka jest w trakcie procesu dostosowywania się do potrzeb międzynarodowego przepływu ludności i jego wpływu na gospodarkę Polski oraz innych gospodarek narodowych. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej posiada dane dotyczące podejmowania pracy przez obywateli polskich na podstawie oficjalnych procedur rekrutacyjnych. Dzięki temu znana jest liczba zatrudnianych w oparciu o umowy dwustronne między Polską a poszczególnymi krajami. Informacji o liczbie zatrudnionych poza granicami Polski, dostarczają od 1994 roku dane pozyskiwane przez Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), dokonywane co kwartał przez Główny Urząd Statystyczny. Pomijają one jednak migracje sezonowe, trwające 6-7 tygodni. Dotyczą one tylko osób przebywających za granicą dłużej niż 2 miesiące. Aby odpowiedzieć na postawione pytania, w opracowaniu wykorzystano następujące źródła:

1. Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych
2. Informacje w sprawie zatrudnienia obywateli polskich w innych państwach członkowskich UE oraz Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz obywateli UE/EOG w Polsce. Raport Ministerstwa Gospodarki i Pracy, październik 2005.
3. Informacja w sprawie zatrudniania obywateli polskich w innych państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego Szwajcarii oraz obywateli państw EOG w Polsce. Raport Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, kwiecień 2007.
4. Wyniki Badań Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), które pokazują trend główne kierunki emigracji. Badania BAEL nie pokazują skali zjawiska ze względu na zbyt małą skalę badań migracji i nie obej-

mują wszystkich grup migrantów.

5. Dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej o liczbie zezwoleń wydanych Polakom na pracę w poszczególnych krajach. Uwaga: dane te nie obejmują pracy nie zalegalizowanej.

6. Badania GUS dokonywane według stanu na dzień 31 grudnia każdego roku. Badania dotyczą osób, które formalnie zgłosiły swój wyjazd na pobyt czasowy za granicę.

7. Raport Ministerstwa Gospodarki ; „ Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę Polski”, wykonany przez Departament Analiz i Prognoz, luty 2007.

8. Migracje zarobkowe Polaków do krajów Unii Europejskiej; Biuro Analiz Sejmowych – BAS INFOS, październik 2006.

9. Analiza Społeczno – Demograficzna Migracji Zarobkowej Polaków do Państw EOG po 1 maja 2004 r. Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych przez Instytut Spraw Publicznych (The Institute Of Public Affairs)

10. Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004 – 2006; GUS Departament Badań Demograficznych, październik 2007.

11. Migracja a polski rynek pracy, Materiały konferencyjne „Perspektywy i warunki wzrostu zatrudnienia i podniesienia jego jakości „ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego”, maj 2007.

12. Wywiady

Załącznik 2:

Pytania postawione respondentom

1. Jaki procent siły roboczej w Polsce ma motywacje do podjęcia sezonowej pracy za granicą?
2. Jaka jest wielkość/ udział siły roboczej w Polsce, która właściwie zatrudniona jest za granicą do wykonywania prac sezonowych?
3. Jaki jest wkład sezonowych pracowników za granicą w produkcji krajowym Polski?
4. Jakie są motywy wg. ekspertów/ literatury do podejmowania migracji sezonowe? Ważne i mniej ważne motywy.
5. Dlaczego polscy pracownicy wyjeżdżają za granicę w tak dużych liczbach, by wykonywać prace sezonowe, podczas gdy pracownicy z innych krajów UE, jak Czesi, Węgrzy i Słowacy w niewielkim stopniu. Jakie są powody?
6. Dlaczego Holandia jest krajem bardziej lubianym dla czasowych emigrantów niż inne kraje? Prosimy wymienić 5 innych krajów budzących największe zainteresowanie tej grupy.
7. Przez jak wiele lat sezonowi emigranci wyjeżdżają za granicę dla pracy? Odkąd zajmujemy się tym zjawiskiem, stanowią oni dużą grupą w Polsce.
8. Jakie są cechy (edukacja, wiek, rodzaj etc.) pracowników sezonowych
9. Jaki procent stanowili wyjeżdżający do pracy przed wyjazdem: bezrobotni, pracownik zatrudniony na stałe, samozatrudnieni?
10. Podaj uwarunkowania zewnętrzne, które spowodowały sezonową migrację.
11. Informacja o transferach kapitału (pieniądze wysyłane do domu).
  - 11.1 Jaki udział dochodu netto zarobionego w Holandii jest przynoszony do Polski? Jaka jest całkowita wartość tych transferów? Gdzie/ jak te pieniądze są użyte?
12. Wgląd w przepływ migracji między krajami europejskimi.
  - 12.1 Czy migranci wracają każdego roku do tego samego kraju/ sektora w celu podjęcia pracy?

12.2 Wędrują czy pozostają w tym samym kraju?

13. Jaka jest liczba sezonowych pracowników w Holandii albo innych krajach w przeszłości?

14. Jeżeli dochód jest głównym powodem dla którego podejmują pracę sezonową poza granicami kraju, jaki poziom dochodu jest już nie atrakcyjny, by wyjechać za granicę dla wykonywania tymczasowej pracy? (W holenderskich opracowaniach oszacowano, że aby podjąć decyzję o wyjeździe z kraju, dochód musi być nie mniejszy niż 2,5 raza dochodu krajowego).

15. Jaka jest oficjalna polityka rządu, w tej sprawie: czy ona pobudza ludzi by wyjechać za granicę, czy zniechęca? Prosimy podać kilka przykładów tej polityki. Czy jest możliwe, że czasowa emigracja, podejmowanie prac sezonowych poza granicami kraju źle wpływa na gospodarkę twojego kraju.

Uwaga: Pytania tej treści zostały zaproponowane przez Instytut z Holandii.

LITERATURA

1. Alesina J; Wschód jest kopalnią imigrantów , „Il Sole 24 Ore” 18.08.2006.
2. Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS 2006/1
3. Barysch K; Enlargement two years on: economic success or political failure? , Centre for European Reform , April 2006.
4. Boni M; Wpływ wejścia do Unii Europejskiej na sytuację na rynku pracy, [w:] Urząd Komitetu Migracji Europejskiej, Polska w Unii Europejskiej – doświadczenia pierwszego roku członkostwa, Warszawa 2005.
5. Centrum Opinii Społecznej; Praca Polaków w krajach Unii Europejskiej, Warszawa listopad 2006.
6. Chow K; Who’s afraid of enlargement ? European Citizen, wrzesień 2006 http://www.ecas.org.file_uploads/1177.pdf
7. Duszczyk M; Dość paniki migracyjnej “Gazeta Wyborcza” 23.08.2006.
8. European Central Bank: Cross-border mobility within an enlarge EU, OP Series, No.52/October 2006.
9. Financial Times: Exodus of Polish workers leaves vacuum for others, August 29 , 2006.
10. GUS; Koniunktura w przemyśle, handlu i usługach w październiku 2006 r, Warszawa 2007.
11. Jończyk R; Migracje zarobkowe ludności autochtonicznej z województwa opolskiego, Studium ekonomicznych determinant i konsekwencji, Uniwersytet Opolski, Opole 2003.
12. KPMG; Raport , Migracja pracowników – szansa czy zagrożenie ?, Edycja 8, 2008.
13. Konfederacja Pracodawców Prywatnych; Wielu Polaków woli pracować za granicą, wrzesień 2006.
14. Ministerstwo Gospodarki; Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę Polski, Warszawa 2007.
15. Retman A; East to West EU Migration Not Slowing Down, Business Week, 5 January 2007.

The Entrepreneurship and Economic
Development Research Institute in Lodz

Working Papers
No 1/2008

Kazimierz Kubiak

**THE ECONOMIC EFFECTS OF
SEASONAL
MIGRATION ON THE DUTCH
ECONOMY**

Entrepreneurship and Economic Development
Research Institute at the Lodz Academy of Management

www.eedri.pl

Skład i łamanie tekstu: Renata Karolewska

© Copyright by: **Spoleczna Wyższa Szkoła**
Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi

ISSN: 1898-7117

Kolegium Wydawnicze
Spolecznej Wyższej Szkoły
Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi

90-011 Łódź, ul. Kilińskiego 109
tel/fax. (42) 676 25 29, 676 25 30, w. 39

TABLE OF CONTENT

Introduction.....	4
1. Information, appraisals and opinions on the economic effects of seasonal migration to the Netherlands.....	6
2. The summary.....	23
3. Attachment 1. Secondary sources used in the paper.....	25
4. Attachment2. The questions posed to responds.....	27
5. References.....	30

Introduction

The main incentive for seasonal migration is the demand reported by employers, attractiveness of the labour market as well as official and unofficial migration networks, encouraging migration. According to the European Commission migration from the new EU-10 countries States mitigates the lack of labour force in some of the sectors and has a positive effect on the state of public finances in the EU-15 countries. The majority of seasonal workers are young people, aged between 18 and 35 and childless; 60% of them are men. Migration is an event of many aspects due to all kinds of reasons: political, economic, social and family. In Poland, in recent years the economic factors play an increasingly significant role when taking a decision on migrating. Thus, the seasonal migration, aimed at improving one's personal as well as the family's financial standing is dominating. The level of remuneration, development perspective, especially in case of young people, and the freedom of movement as well as access to information about the national economies' demand for particular services and professions make the making of decision on seasonal migration much easier. We see migration of groups willing to perform the simplest jobs as well as migration of educated people, who see it as a chance for further development of their professional career and success. An increasing number of young people decide to study abroad, hoping for a better chance to find employment in the country of their study. For the time being, Poland has been and is a country of net migration, which means that the number of people leaving the country is higher than those coming into it. Unfortunately, reliable methods of measuring seasonal migrations are not available, therefore in this paper we will have to rely on estimated data presented by various institutions as well as experts, which we have interviewed. Thus, the presented data should be viewed with a reserve, appropriate in such cases.

This paper, containing information on the most important economic consequences of labour force movement from Poland to the Netherlands, was prepared on the basis of literature, interviews and comparative analyses of the Polish and Dutch economy. Another source used were the available researches describing characteristics of Polish immigration. In

the professional literature there is a dispute is going on as to benefits and losses to the emigrants home country as well as the host country. It is assumed that the benefits dominate, however their balance remain quite limited. Apart from migration benefits for the home country, such as reduction of unemployment and improvement of external funding due to transfer of remittances, Poland, more than other countries, is facing the risk of distorting the demographic structure of a society which is gradually growing older. Polish emigrants and migrants facilitate the implementation of pro-family policies in the old Member States, by satisfying the demand for child and elderly carers and medical services as well as performing jobs, which the natives are not willing to undertake.

1. Information, appraisals and opinions on the economic effects of seasonal migration to the Netherlands

Seasonal migration of Poles is not a new occurrence. The movement of labour force within the EU-15 countries has been and is a natural social and economic event. In the past, the most popular target countries for the Polish migrants were Germany, Italy and Great Britain. For example, in 2004, 202 100 of Polish citizens emigrated to Germany; 70 000 to Italy and 48 000 to the Great Britain. Less popular was migration to the Netherlands. According to “International Migration Outlook”, SOPEMI Edition 2006, OECD Paris, over the period of seven years the following groups of Polish migrants travelled to the Netherlands in search of work:

1998 – 5 900 persons	2002 – 6 900 persons
1999 – 5 600 persons	2003 – 7 400 persons
2000 - 5 900 persons	2004 – 11 000 persons
2001 – 6 300 persons	

According to the interviewed respondents, approximately from 1.5% to 10% of the Polish labour force has incentives for doing seasonal work abroad. Estimated data on the Poles emigrating to the EU countries is not clear. According to the Ministry of Labour and Social Policy, in 2006 around 600 000 persons left the country to work abroad. The Catholic Church evaluates this group as one million whereas the media estimates the migration as two to four million persons. Independent experts give the number of 1.2 million persons and the non-governmental organisation European Action Service (ECAS) – 1 120 000 of seasonal migrants. This data was published by the Sejm’s Office of Analyses in October 2006. According to ECAS, seasonal migration stands at 3% of the total population of Poland. In this number 535 000 persons obtained permits for seasonal works in Germany, 264 000 in Great Britain, 100 000 in Ireland, 90 000 in France and 72 000 in Italy. Therefore, 95% of migrants took up employment in the listed countries and 5% in other EU countries. As we can see, the absence of monitoring the migration leads to divergent estimates performed by various institutions. The number of Polish

employees is constantly changing. There is no reliable data since people take short-term jobs and are not registered in the official databases. It should be assumed that in this group there are also some seasonal workers.

According to the Main Statistics Office, the number of Poles staying in Holland ranged from 10 000 in 2002 to over 55 000 Poles registered for a stay in excess of 2 months in 2006 (in 2004 the number was 23 000 and in 2005 – 43 000). In Netherlands, the number of work permits issued to Poles was 20 439 in 2004, 26 474 in 2005 and 55 229 in 2006, which represented 93% of all work permits issued. A more intense movement of workers will most probably be seen now, since on 1 May 2007 Holland has opened its labour market to eight new Member States, which accessed the EU in 2004.

According to our respondents, from 2% to 7% of the domestic labour force is presently located abroad. All persons with whom an interview was conducted warned that those are their subjective estimates.

The leaving of employees for seasonal and temporary jobs has a negative effect on the competitiveness of Polish enterprises and the entire economy. It also leads to a drop in the Gross Domestic Product. Unfortunately, no accurate calculations are available but it is estimated that the losses in GDP are increasing and at the moment amount to from 1% to 3% of the entire GDP. They are increasing in line with deficit of labour force on the domestic market. Benefits associated with the seasonal migration noted in the years 1990-2004 (drop in unemployment and inflow of funds) are systematically decreasing in line with the outflow of educated employees. The drop in the potential GDP eliminates the development impulses associated with the implementation of the National Strategic Reference Frameworks (NSRO) for the years 2007-2012. British experts performed an econometric quantification of the effect that the migration of the Polish labour force from Poland to other EU countries will have on the potential GDP. The National Institute of Economy and Social Research (NIESR) in London assumed that in the years 2006-2010 one million Poles will leave their country and emigrate to Germany, Great Britain and other EU countries. The world economy

model N and GEM was used for simulation and the results indicate that thanks to the migration of Poles after 10 year the level of annual potential GDP in Great Britain will be by 1.1% higher than if such migration would not occur. In Germany the level of potential GDP will rise by 0.5%. The total increase in the potential GDP within the years 2006-2025 will amount to 16% GDP for Great Britain and for Germany – 9% of the GDP of 2005.

Poland, as the country of migrants' organist would note a drop in the supply of labour force and a drop in the potential GDP on the level would be 0.5% lower than in a situation of no migration at all. The total drop in the potential GDP within the years 2006-2025 will amount to approx 45% of the GDP of 2005. The migration losses would eliminate the development effect, expected in connection with implementing NSRO. (Calculations quoted from the report of the Ministry of Economy of April 2007). According to EEDRI experts, invited by the Institute, the losses incurred presently due to the migration of Poles range from 0.5 to 1% of the GDP. According to the United Nations, migrants represent 3% of the world population (175 million persons). People considering the possibility of going abroad as well as people deciding to return to their country look at the state of economy, development perspectives, quality of life and the feeling of safety. Professional literatures explains the migration movements by the accumulation of complimentary factors in the form of a "push and pull" model. Push factors coexist with pull factors, encouraging returns. Predominance of positive occurrences reduce the scale of migration whereas negative evaluation of the situation encourages migration.

In the World Bank paper of 2006 "Migration and Remittances. Easter Europe and the former Soviet Union" the Bank experts list the following factors:

Motives	Push factors	Pull factors
Economic and demographic	<ul style="list-style-type: none"> - poverty - unemployment - high birth rate - lack of fundamental medical care - deficiencies in education system 	<ul style="list-style-type: none"> - perspectives of higher earnings - perspective of improved living - personal or professional development
Political	<ul style="list-style-type: none"> - conflicts and violence - corruption - infringing human rights 	<ul style="list-style-type: none"> - feeling of safety - political freedom
Social and cultural	<ul style="list-style-type: none"> - discrimination due to ethnic and religious reasons 	<ul style="list-style-type: none"> - joining families - migration to the ancestors country - absence of discrimination

Source: World Bank: Migration and Remittances. Easter Europe and the former Soviet Union. 2006

The results of the World Bank research in 2006 indicated the correlation between migration movements and improvement in the so-called “quality of life” ratio (Country Policy and Institutional Assessment – CPIA). According to the Institute of Public Affairs, the main incentive for looking for work abroad is a definite employment offer from an employer in the host country (66% of cases). Less frequent are family reasons, such as marriage (23.5%) or the desire to commence studies or conduct research work (1.5%).

Main motives for Poles’ migration to the Netherlands:

- improvement of living conditions, the so-called decent living
- gaining funds for own apartment or construction of a house
- gaining funds for repayment of loans

- gaining capital for starting own business
- chance for better earnings and further education
- improving living standards
- gaining capital for starting own company

Mr J. G. indicated, as the main migration motives, lack of professional training and liquidation of enterprises within the so-called traditional industries with a low level of innovation. Badly developed vocational education makes gaining new skill difficult. In his view, people who most frequently choose migration are the people risking permanent unemployment, who look for their place in new environment. Mrs R van de L. pointed out, as the main motives for migration to Holland: respect towards subordinates, respect towards entrepreneurs who are not treated as potential criminals, possibility of convenient settlement with fiscal authorities, decent living for decent pay and the interesting and rich culture of the Netherlands. The scale of Poles' departures rises concerns amongst central and local authorities as well as the entrepreneurs. Although the unemployment rate dropped, the migration is still quite large and noticeable in particular in relation to Germany, Ireland and Great Britain. It seems that the increase in the international mobility of Poles, especially amongst people with higher education, is something which does not differ greatly from the tendency occurring all over the world. The reasons for which Polish workers go abroad are due to a difficult situation on the domestic labour market, low level of pay and living conditions due to the problems left over from the previous system and the recent economic transformation in Poland.

The respondents did not share the EIM view that the migration of Poles is higher than that of Hungarians, Czechs or Slovaks. They viewed it as an ostensible occurrence due to the larger number of Polish residents. In this situation each percent of Polish migrants is more noticeable.

The Netherlands are becoming an increasingly frequent choice for migration due to the general view that: Dutch employers are reliable and honest; we have certain cultural and geographic ties; Holland has clear employment procedures, there is a greater feeling of responsibility

for an employee and steps are taken aimed at including employees in the group's life. According to Mrs R. van de L., the Dutch are "orderly" and reliable and Poles like people like that. By nature they are an egalitarian nation and are not patronising in contradiction to the English, Italians or Germans. In first contacts they are not conceited. Culturally, the Dutch are close to the Poles. Their general knowledge of English facilitates contacts with employers and residents. It appears, that due to geographic nearness, the drop in value of the pound sterling and the opening of the Dutch labour market, the Netherlands will be one of the more frequently visited countries of the European Union. Emigrants show the largest interest in Germany, Italy, Great Britain, Ireland and Spain. According to the respondents, any differences in the scale of interest are due to the labour law regulations, level of pay, rate of taxes, conditions of work safety and hygiene, cost of living, adherence to labour rights, atmosphere around migrants and the size and organisation of the Polish diaspora. Poles are the most mobile nation in Europe. The first wave of migration begun after the year 1981. In most of the cases it was migration for political reasons. From the year 1990 it became easier to obtain passports and from then on we may talk about economic migration. Since 2004, i.e. from the moment of Poland's accession to the European Union the economic migration has increased rapidly and is growing in line with the opening of labour markets in the EU Member States. The first noticeable groups of immigrant appeared in the Netherlands in 1990, taking paid employment in agriculture and horticulture. All the respondents agreed that the Polish seasonal migration has been going on now for 15 to 17 years. Polish seasonal migration has a dynamic and multilevel character, which makes the formation of a coherent characteristics of a Polish migrant difficult. This situation is additionally hampered by variables associated with the socio-economic situation in the host countries. The European Commission has a similar approach to this issue; it recognised that the data from individual countries is incomparable, which make impossible to create an accurate picture of migrant workers from the so-called EU-10 countries (countries which have accessed the EU in 2004). The Commission's Communication to the Council, the

European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, reporting on the functioning of the transitional arrangements during the period from 1st of May 2004 till 30th April 2005 states that the immigrants from those countries are better educated than the population of the “old” Member States. Equally important is the information that they do not drive out the native labour force but rather fill in the deficiencies on the local market. In the Kingdom of Netherlands Poles are mainly working as gardeners, agricultural workers, butchers and sailors.

The Ministry of Economy in its report of April 2006 presents the following characteristics of a Polish migrant:

- it is a young person, most frequently a man (aged 18 to 37);
- originates from less urbanised regions with big differences in earnings level;
- is equally willing to migrate to large cities as to peripheral regions of the host countries;
- is susceptible to migration networking, cultural and historic connections
- childless;
- relatively well educated, facing the risk of brain drain and brain waste;
- performs jobs, which do not require high qualifications, such as a cook, waiter, construction worker, gardener, house help, child or elderly carer;
- performs jobs, which require specialisation, such as a surgeon, anaesthesiologist, dentist, IT expert or a masseur;
- transfers part of its earnings back home.

Our respondents supplemented the Polish migrant’s image by the following features:

- originates from various socio-professional groups;
- fits the age range between 18 to 40;
- frequently he/she is a student;
- most frequently does not have regular family life
- seeks his/her place in professional life;

- dreams of a professional or scientific career.

It is difficult to answer this question since a wider research which would provide a clear answer was never conducted. However, we can safely say that this group comprises both the unemployed as well as professionally active. There is no doubts that this group also includes owners of small business, who either did not manage in their business or are trying to gain funds to inject it into the firm's capital. A large group consists of migrant, who decided to find seasonal work due to some incidents in life (illness in family, financial problems, lack of fund for child's education and so on).

Our respondents held very different views as to the assessment of the migrants' professional status before departure from Poland. The differences related to unemployed migrants, those permanently employed or self-employed as well as other group of migrants. So, it was assessed that in the migrants group:

- unemployed represent from 20% to 70%
- permanently employed from 15% to 50%
- self-employed from 5% to 30%;
- others represent up to 10% (students, persons working occasionally or temporary and so on).

The Centre for Social Opinion Research suggests that the tendency for seasonal migration depends on the age and professional situation of a potential migrant. The research conducted in 2006 shows that in the group of persons aged below 24 years of age 34 % of respondents declared their willingness to leave the country. Every third student and school pupil declare their willingness to leave. In the age group 25-34 years, such willingness was declared by 18% of respondents and in the age group 35-44 years – 11%. For people aged over 45 years only very few people are interested in leaving.

An important external element, which influences a decision on migration is lack of changes in the status of unemployed on the Polish market. Such person is registered as unemployed and at the same time stays outside the labour force available to the Polish economy.

Much worse is the situation of a person, who is employed and decides to emigrate, leaving its work. This increases the risk of losing employment in Poland and restricts chances for finding employment upon return, which may lead to a permanent social marginalisation.

When reaching a decision on seasonal migration very important are networks connection, which create a certain mode of leaving for particular countries and cities. Example of network connections between cities is the case of the cities Siemiatycze and Brussels. This network used the social acceptance to employ Poles illegally. Official statistics data was clearly in contradiction to the actual employment of Polish workers. A convenient network of communication and the use of Internet as a source of information about the demand for workers are also very favourable to migration. When temporary migrants find permanent employment they tend to “pull” members of their families and close friends, while extending various forms of assistance in finding jobs. Cultural networks are developed (Ireland) manifesting its activities by publishing Polish language newspapers and broadcasting Polish language radio programs. Organisation of cultural events helps the integration of the Polish emigrants and strengthens the ties with the home country. New production, service and trade companies are set up, exporting goods from Poland and creating a semblance of the home country atmosphere. According to the data published by the Ministry of Labour and Social Policy, in the Netherlands Poles have established 1200 one-person companies in 2004 and 2600 in the year 2005. The Dutch Chamber of Commerce, which maintains a register of firms, in 2006 reported the establishment of approx. 4000 one-person companies, operated by Poles.

The seasonal migration of Poles is enhanced by political disputes and lack of consistency in actions aimed at creating new, well-paid jobs. The Polish government tends to portray migration as an unpatriotic display of egoism and pursuit of material goods and this obviously breeds distrust amongst the Polish migrants and causes reluctance to return home.

So far we do not have any measures with respect to the influence of

externalities on the size of migration.

According to the World Bank in 2004 the transfer of remittances to the families in Poland reached the level of 2% of the Gross Domestic Product. This corresponded to approximately 4% of the value of Polish export of goods and services in 2003. In 1995, the unofficial inflow of funds to Poland was valued at 724 million dollars.

- in 2000: 1 billion 7 thousand million dollars
- in 2002: 1 billion 989 thousand million dollars
- in 2003: 2 billion 700 thousand dollars (according to the World Bank: "Migration and Remittances. Eastern Europe and the Former Soviet Union" June 2007)

It is very difficult to estimate the amount of funds transferred by emigrants to the home country (the so-called remittances), since part of the earning is transferred in cash by unofficial means, bypassing bank institutions. There are also cases where the earned money is transferred to families in the form of material goods. This make measurement of the impact on the domestic economy very difficult. Experts estimate that 50% of the remittance value is transferred trough unofficial channels.

Remittances are defined by the MFW as the total of employees' remuneration, transfer of workers' earnings and other current transfers from other sectors. The impact of remittances on the economy of the migrants' home countries depends on their extent, designation and the efficiency of their employment. The estimation of this impact is naturally difficult since apart from direct effects associated with the investment and consumption of such funds there are also indirect effect at the different levels of the domestic economy. It is assumed that the most effective method of influencing the extent of remittances transferred by migrants, is to improve the climate for entrepreneurship in their home country (which, de facto, will simultaneously reduce the migration stream). The total impact of the transfer of the Polish emigrants' remittances is difficult to measure.

Today the larger part of transfers is earmarked for investments (inter

alia in education). The nature of economic migration from Poland has changed as well. In the 90-ties it was characterised by minimising the cost of generating earnings abroad (renting a low standard communal accommodation, purchasing all necessities, inclusive of food products, in Poland, eliminating entertainment which would demand financial outlays).

At the moment, some of the migrants still see earnings as the priority (transferring a major part thereof to the home country), but there are also some, which combine their employment abroad with, inter alia, education and take advantage of the available entertainment (which is associated with incurring costs abroad).

We cannot expect a radical change in the individual migrants' transfers to Poland. Their value is still advantageous when compared to earnings obtained in this country, and they represent an additional (or only) "injection of money" allowing the families to improve their financial situation. The remittance amounts (apart from individual cases) are not high enough to invest them in production undertakings.

Transfers from abroad have a significant impact on the improvement of financial situation of people remaining in the country and that means both – an individual household as well as the entire region (higher standard of accommodation, purchase of households goods and so on). In 2005 the value of Polish emigrants' remittances reached the level of 1% of the GDP, i.e. 3% of the 2005 exports and 30% of the average annual inflow of direct foreign investments to Poland in years 2004-2005. An additional advantage is the increase of households' available funds and increase of demand. According to the data provided by the Ministry of Economy (February 2007), the migrants invest in education (20% of spendings), real properties and business (6%). Generally emigrants take low paid jobs, whereas highly qualified migrants are relatively less inclined to transfer parts of their earnings.

These remittances were mainly earmarked for current needs as well as refurbishment of flats or houses, purchase of equipment, repayment of loans, purchase of a car or a flat. Amongst other declared expenses are

also payments for own education or that of children. Only an insignificant percentage of the respondents declared that the money was invested. According to people, who were interviewed, such transfers are spent on modernisation of accommodation, attractive holiday, food and current expenses. Their view that migrants designate only 4% (according to the Ministry of Economy – 6%) is shared by the experts from various institutions. Around 30% of monies earned in Holland is directed to Poland. However, the respondents could not quote absolute values assuming that this represents the amount of 35-45 million Euros.

In 2005, commercial banks purchased 6 503 millions Euro, whereas in the first six month of 2006 this amount stood at 3 533 million Euro, which indicated the scale of remittances to Poland.

The purchase of foreign currencies, inclusive of those originating from Poles working abroad, is effected by commercial banks. The purchase exceeds sales tenfold. The table below present the balance of foreign currency exchange expressed in each of those currencies, due to significant differences in the dollar/euro rata of exchange.

The balance of foreign currency exchange

Years	2000	2001	2002	2003	2004	2005	(I-VI) 2006
Million USD	3.933	4.863	4.571	7.385	7.048	7.103	3.904
Million EUR	4.256	5.430	4.834	6.528	5.666	5.709	3.174

Source: DAP MG

In the first six months of 2006 the balance of foreign currency exchange reached 3.174 million EUR as compared to 2.148 million EUR in the first six months of 2005 and 5.709 million for the whole 2005. The increase in foreign currency exchange can be linked to the increase in the transfer of earnings.

In the structure of foreign currency exchange Euro dominates over the US dollar but the exchange of the British pound is also dynamic. In 2004 the following currencies were exchanged: 3.573 million EUR, dollars to

the value of 1.898 million EUR and British pounds to the value of 401 million EUR, the following year 2005 it was respectively: 3.470 million EUR; 1.613 million EUR; 761 million EUR and in the first six months of 2006 – 1.878 million EUR; 873 million EUR and 541 million EUR. In 2004 the exchange of foreign currency was to the value of 6.221 million EUR, in 2005 – 6.305 million EUR and in the first six months of 2006 – 3.533 million EUR. In other words, approximately 2/3 of the total exchange constitutes the exchange of euro and British pounds (in 2004 – 64% of the exchange, in 2005 – 67% and in the first six months of 2006 – 68%). Transfer of earnings constitute approximately half of private transfers in the Polish balance of payments.

The transfers of earnings (measured in dollars) doubled in 5 years. Similar dynamics is characteristic of transfers of earnings *per capita*. In this category Poland has a distinct leadership over Slovakia, the Czech Republic and Hungary. Higher or considerably higher level of transfers of earnings is reached by the southern countries of the EU, above all Portugal (286 USD), which also is ahead of Poland according to the criterion of the relations of transfers of earnings to the Gross National Product. Spain with the absolute value of transfers of earnings of 8 billion USD in 2005 has revenues comparable to the amount of transfers of the other six countries considered in total. In Spain as in Poland, a dynamic increase of transfers has been observed.

Literature sources and experts' estimates show that after Poland's accession to the EU each year approximately 800 – 900 Polish citizens undertake legal temporary and seasonal employment in countries of the European Economic Zone. This trend will continue for the next 5 years. For obvious reasons there is no data illustrating the number of jobs in the grey economy. The information about employment of Polish citizens in Great Britain in Ireland is quite accurate. Both countries have strong monitoring systems, but do not register returns and short seasonal entries. There is also sufficient information regarding migration to Germany, Norway, Holland, Island and Denmark. There is relatively little information about Polish migrants to Greece, Spain, Portugal and Italy.

It is estimated that in 2006 between 100 and 120 thousand Poles worked in

Ireland which does not mean that they stayed in Ireland permanently.

In **Great Britain** in 2006 there were approximately 150 thousand Polish citizens, depending on the time of year. It is estimated that outside the WRS register (Workers Registration Scheme) there were approximately 45 – 50 thousand seasonal migrants working in the grey economy.

63 thousand Poles work in **Germany** on the basis of bilateral agreements. Every year about 250 thousand Poles stay in Germany. 374 thousand live there on legal permanent basis (as compared to 50 thousand Hungarians, 32 thousand Czechs, 23 thousand Slovaks, 18 thousand Lithuanians and 9 thousand Latvians).

In **Norway** 13 600 workers of Polish origin were employed in 2006. The Poles are the largest group of workers from the EU countries, which constitutes approximately 65%. The second largest group are the Lithuanians – 20% followed by the Latvians - 6 %.

30 thousand migrants from Poland worked in **Spain** in 2006. The largest group there are the Romanians – 192 thousand, followed by the Ukrainians – 50 thousand, Bulgarians – 36 thousand, Lithuanians – 11 thousand. 34 thousand Poles had a resident status in Spain in 2005.

In the **Netherlands** approximately 30 thousand Poles were employed in 2006, which is considered by the experts as a relatively high number. The statistics show that almost 90 % of foreign workers from the UE countries employed in the Netherlands are Polish citizens.

Italy granted over 50 thousand work permits to Polish citizens. It is estimated that between 72 and 80 thousand Poles work in Italy, compared to 7 thousand Slovaks, 5 thousand Czechs, 4,8 thousand Hungarians and 4,2 thousand Slovenians. The Moroccans are the largest group – 235 thousand.

12 thousand migrants from Poland are employed in the **Czech Republic**.

4,5 thousand Polish citizens were employed in **Denmark** at the end of December 2006. The number of job offers in Denmark suggests a further increase in the employment of Polish citizens, who constitute 40 % of foreign workers from the EU countries.

In **France** approximately 10 thousand Poles were employed in 2006. The

Poles are in 17th place which constitutes 1 % of foreign employees.

From 3.4 thousand to 10 thousand Polish workers are employed (during the summer months) in **Finland**. Also Estonian (60 % of foreign employees) and Latvian citizens are readily employed in Finland.

The experience of the countries which became members of the EEC and later the EU show that migration impetus slows down after 5 – 10 years from the accession date. According to the experts, source data and general public opinion the percentage of Poles interested in finding employment abroad is decreasing. However, there is an increase in the interest of finding a well organized legal job which provides the opportunity to use the knowledge and skills and which is performed in decent and fair conditions. According to the respondents migration of Polish citizens will be seasonal and there will be a tendency to extend the length of stay abroad. The results of studies and experts' opinions on the length of migrants' stay abroad are similar. It is estimated that the average stay abroad will last from 6 months to 2 years (The Centre for Social Opinion Research "Polish Workers in the European Union Countries" of November 2006). A large percentage of those declaring intention to work abroad would like to live in Poland and travel to work abroad (approx. 11 %). These are clear signals that with improvement of the Polish economic situation the interest in economic migration will decrease.

The experts think that the following factors will counteract migration from Poland: favourable economic trends, the process of convergence of earnings with other EU countries, further economic and social reforms including the development of economic freedom, modernization of the economy and the realization of operating programs planned within the National Strategic Reference Framework for the years 2007 – 2013. It is expected that 60 -70 percent of the migrants will return to the same country of employment provided that work and pay conditions will not deteriorate. It is assumed that migration will concern only a small group of seasonal workers. It is expected that in the near future seasonal migrants will travel to Holland more often. There is no clear information available on this question. The respondents think that it is natural to return to the same place of employment, which can

be explained by the knowledge of the environment and the fact that established friendships can facilitate contacts with local people. It is expected that the number of seasonal migrants from Poland will begin to fall in the next 5 years due to improvement of living conditions in Poland and the shortage of personnel in Polish companies. Beside that, the Poles will prefer permanent jobs and not seasonal ones.

It is assumed that the average net income of an ordinary worker in Poland is between 2,300 and 2,400 Polish zlotys. This amount has been confirmed by calculations based on reference sources and statistical data from the various fields of the economy. Our respondents agreed that the income abroad has to be between 2,5 and 3 times higher than the income from a similar employment position in Poland. Only in a small number of cases where a lower pay is offered (to persons with no possibility of finding employment in Poland, very young people or the so called singles) a Dutch employer can count on employing a worker from Poland. Taking into account the cost of living and the increase in "the higher ranking" needs, any job offers for positions with a pay lower than the one mentioned above will not be accepted.

The Polish government together with local governments undertake efforts to stop the migration. A government program entitled "Return" coordinated by the Ministry of Labour is directed in particular at the young emigrants. According to a survey, conducted by the MIPS, 60% of the Poles working abroad do not know what to do, whether to return or not, 20 % is sure that they will return. Only 20 % consider the possibility of staying permanently abroad. The "Return" program stipulates particular care and a system of incentives directed at Poles who have children, Polish language lessons in schools abroad, a special contact line with the emigrants and migrants on the Internet. The scope of social security for those who are temporarily out of work will be extended. Employers will get special preferences in the form of tax relief for the creation of new jobs. 392,5 thousand of new jobs were created in the first six months of 2007. The local authorities of Wrocław (the capital of the Lower Silesia region) encourage young Poles who work abroad to return to their country, to settle in Wrocław or to study there. Wrocław offers grants to students studying science and technology

in their first year of studies. Similar initiatives are being undertaken in other regions of Poland. Technical colleges are being set up, for example a college of innovative technology opened by the Marshall's Office in Łódź. The fact that migration causes losses for the local and the national economy is commonly recognized. The report of the KPMG entitled "Migration of workers – a chance or a threat" (2008 edition) informs that 45 % of enterprises lose part of their income due to shortage of personnel. Polish enterprises enlarge their personnel departments in order deal with recruitment of employees and their career development. The level of income is growing systematically. Due to shortage of labour production costs are increasing from 30% to 45%. For example, the Silesian industry loses from 8% to 12% of income. 1% of the loss of income amounts to a loss of 3,8 billion zlotys (the Ministry of the Economy, February 2007). Many companies are not able to take part in attractive tenders, lose clients and market competitiveness. Emigration and migration seriously affect family ties and demographic processes. The economy does not recover the costs of education/investment in education.

2. The summary

The effects of migration can be assessed as being positive as well as negative. It can be assumed that:

1. the right to free movement and the right to employment in any of the EU countries belongs to the canon of freedoms of the EU citizens
2. the escalation of the phenomenon of migration has different effects for the native country of the migrant and the county in which they work/settle
3. the migrants help to fill in the gaps in personnel shortage in the country in which they work/settle
4. transfers of migrants' earnings have positive effects on the economy of the migrants' native country
5. the remittances may cause appreciation of the national currency or its weakening postponed in time (in effect cause deterioration of export conditions, fall in production levels and employment rates)
6. the so-called "moral hazard" phenomenon may occur which means that the migrants' families who remain in their native country weaken their working and earning activities while counting on income from abroad
7. in the migrant's country of origin the GNP growth rate may fall
8. there is a danger of unfavourable changes occurring in the demographic structure of Poland
9. the Netherlands are becoming more and more attractive country to work in for the Poles because of its clear employment and pay procedures, organization of enterprises and cultural and geographical proximity
10. a possibility should be considered of an undertaking of a joint realization of projects which would aim at dealing with the issue

of seasonal migration to the Netherlands in order to prevent both negative and side effects of his phenomenon on the national economies of both countries and the social and economic problems caused by it

Attachment 1. Secondary sources used in the paper

As mentioned earlier there are difficulties in the correct assessment of the scale and dynamics of the seasonal migration of Polish citizens as the current statistics are in the process of being adapted to the needs of the international movement of people and its influence on the Polish economy and other national economies. The Ministry of Labour and Social Policy has the data concerning employment of Polish citizens abroad which is based on official recruitment procedures. Thanks to that we know the number of workers employed on the basis of bilateral agreements between Poland and the individual countries.

Information about the number of workers employed outside Poland is since 1994 drawn from the data obtained by the BAEL (Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności - The Studies of Economic Activities of the Population) studies performed every quarter by the Main Statistics Office. They do not, however, include seasonal migrations which last between 6 and 7 weeks. They only concern persons who stay abroad for period longer than 2 months.

To answer the EIM questions the following sources were used in this study:

1. Main Statistics Office, Department of Demographic Studies
2. Report of the Ministry of the Economy and Labour entitled „Information concerning the employment of Polish citizens in other EU countries and in the European Economic Zone (EEZ) and the employment of the EU/EEZ citizens in Poland” published in October 2005
3. Report of the Ministry of Labour and Social Policy entitled “Information concerning employment of Polish citizens in other countries of the European Economic Zone and Switzerland, and employment of EEZ citizens in Poland”, published in April 2007.
4. The results of BAEL studies (Studies of Economic Activities of

the Population), which show the main migration trends. Unfortunately the BAEL studies do not show the full scale of the phenomenon because they are not comprehensive and do not include all groups of migrants

5. Data from the Ministry of Labour and Social Policy concerning the number of permits issued to Polish citizens by individual countries. Note: this data does not include illegal work
6. Analyses of the Main Statistics Office performed each year as per 31 December of each year. The analyses concern persons who officially registered their temporary stay abroad.
7. The Report of the Ministry of the Economy entitled “The effects of economic migration on the Polish economy” prepared by the Department of Analysis and Forecasts, published in February 2007
8. Economic migrations of Polish citizens to the European Union countries; The Sejm’s Office of Analyses BAS INFOS, October 2006
9. Social and Demographic Analysis of Economic Migration of Polish citizens to the EEZ countries after May 1st 2004. A study prepared by the Institute of Public Affairs by the order of the Ministry of Foreign Affairs
10. Information about the scale and directions of emigration from Poland during the years from 2004 to 2006; The Main Statistics Office, Department of Demographic Studies, October 2007
11. Migration and the Polish labour market, conference materials: „The prospects and conditions of employment growth and improvement of its quality”, The Ministry of Regional Development”, May 2007
12. Interviews

Attachment 2. The questions posed to respondents.

To obtain information about economic migration of Polish citizens to the Netherlands we asked various individuals representing different communities and institutions to give interviews on the subject presented in the title of this study. For this purpose we had meetings with the persons named below. Beside the answers containing data which agrees with the published information the interviewed gave their estimates and assessments of situations related to the migration of Polish citizens to the Netherlands. Because of the social and professional position of the interviewed the contents of their statements enriched the knowledge regarding the causes and effects of economic migration on the economies of Poland and the Netherlands.

The respondents/interviewed persons stressed the difficulty in obtaining full and reliable information. This difficulty is worsened by incomparability of the data which results from the application of different systems of data gathering in different countries. The European Commission commented on the lack of harmonisation and comparability in the "Report on the Functioning of the Transitional Arrangements set out in the 2003 Accession Treaty".

Ad. 1.

What share of the labour force in Poland has incentives for doing seasonal work abroad? (percentage of labour force).

Ad.2

What is the size / share of the domestic labour force in Poland which is actually located abroad for seasonal jobs?

Ad. 3

What is the contribution of the seasonal workers abroad with respect to the Gross Domestic Product of Poland? (percentage)

Ad. 4

What are, according to experts and / or literature, the (main) motives for seasonal migration? (Examples of motives are: to enlarge income for a decent living, networking, gaining capital for starting a company). Please try to rank the motives. What are the most important ones and what are the less important motives.

Ad. 5

Why do Polish workers go abroad in great numbers to do seasonal work, while workers from other new EU countries, like Czechs, Hungarians and Slovaks hardly come to Western European countries? What are the reasons and please try to rank them?

Ad. 6

Are some countries more favourite for the temporal emigrants than others? Please mention the top 5 countries. Why are there differences in popularity between countries.

Ad.7

For how many years do seasonal emigrants go abroad for work? Since we only refer to seasonal jobs, they will be back in Poland for periods. We want to know how many years they do this

Ad. 8

What are the characteristics (education, age, gender, etc.) of the seasonal migrants?

Ad. 9

What was the job status of the seasonal emigrants in Poland (% unemployed, % employee, % self-employed)?

Ad.10

Can you describe the externalities (for example knowledge spillovers, networks, new firms, trade) caused by seasonal migration in your country and / or abroad? Is there information about the size of these externalities?

Ad.11

Information about capital transfers (money sent home). What share of the net income, earned by Polish migrants abroad, like in the Netherlands is transferred to / spent in Poland ?
What is the total value of those capital transfers (millions of euro)
Where is the money used for ? (to have a better life, to start a business, networking etc)

Ad. 12

Insight in the migration flows between European countries:
Do migrants return each year to the same country/sector/company, job?
Do migrants switch from country to country or do they stay in the country during the seasonal labour?

Ad.13

Will the number of Polish seasonal migrants to the Netherlands or other European countries change in the future?

Ad.14

If income is the main reason for seasonal work abroad, at what income level it is no longer attractive to go ? Why and how ? abroad for doing temporary work ? (In a Dutch article it is estimated that it is no longer attractive to go abroad when the income abroad is less than 2,5 times the domestic income)?

Ad.15

What is the official policy of the government of your country on this matter: do they stimulate people to go abroad temporarily, or do they discourage this? Can you give a few examples of policy measures? Is it possible that the temporary emigration to do seasonal jobs will harm your economy (due to for example a shortage of skilled workers).

5. References

1. Alesina J; Wschód jest kopalnią imigrantów , „Il Sole 24 Ore” 18.08.2006
2. Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS 2006/1
3. Barysch K; Enlargement two years on: economic success or political failure? , Centre for European Reform , April 2006
4. Boni M; Wpływ wejścia do Unii Europejskiej na sytuację na rynku pracy, [w:] Urząd Komitetu Imigracji Europejskiej, Polska w Unii Europejskiej – doświadczenia pierwszego roku członkostwa, Warszawa 2005
5. Centrum Opinii Społecznej; Praca Polaków w krajach Unii Europejskiej, Warszawa listopad 2006
6. Chow K; Who’s afraid of enlargement ? European Citizen, wrzesień 2006 http://www.ecas.org.file_uploads/1177.pdf
7. Duszczyk M; Dość paniki migracyjnej “Gazeta Wyborcza” 23.08.2006
8. European Central Bank: Cross-border mobility within an enlarge EU, OP Series, No.52/October 2006
9. Financial Times: Exodus of Polish workers leaves vacuum for others, August 29 , 2006
10. GUS; Koniunktura w przemyśle, handlu i usługach w październiku 2006 r, Warszawa 2007
11. Jończy R; Migracje zarobkowe ludności autochtonicznej z województwa opolskiego, Studium ekonomicznych determinant i konsekwencji, Uniwersytet Opolski, Opole 2003
12. KPMG; Raport , Migracja pracowników – szansa czy zagrożenie ?, Edycja 8, 2008
13. Konfederacja Pracodawców Prywatnych; Wielu Polaków woli

pracować za granicą, wrzesień 2006

14. Ministerstwo Gospodarki; Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę Polski, Warszawa 2007
15. Retman A; East to West EU Migration Not Slowing Down, Business Week, 5 January 2007
16. World Bank; Migration and Remittances: Eastern Europe and the former Soviet Union, 9 June 2007